

Chronická obštrukčná choroba pľúc

súčasný stav vedomostí, prevencia a liečba

Peter Krištúfek
Slovenská zdravotnícka univerzita
Slovenská lekárska spoločnosť

Problém tretieho tisícročia

- stúpajúca mortalita vo vyspelých štátoch sveta
- vysoká prevalencia vo svete
- predpoklad zvýšeného výskytu zásluhou zvyšujúceho sa podielu fajčenia u mládeže a u žien
- neskorá diagnostika (až v pokročilých štádiách)
- chýbajúca kauzálna liečba
- vysoké náklady na liečbu
- nedostatočné legislatívne opatrenia na obmedzenie fajčenia a znečistenia životného prostredia

Sullivan, 2000, WHO, 2004;; GOLD, 2005

Desať najčastejších príčin úmrtia vo svete v 1990 a predpoklad v roku 2010

Ischemická choroba srdca

Mozgovocievne choroby

Pneumónia

Hnačkové ochorenia

**CHRONICKÁ OBŠTRUKČNÁ
CHOROBA PĽÚC**

Tuberkulóza

Osýpky

Dopravné nešťastia

Rakovina pľúc a priedušiek

Malária

Ischemická choroba pľúc

Mozgovocievne choroby

**CHRONICKÁ OBŠTRUKČNÁ
CHOROBA PĽÚC**

Pneumónia

Tuberkulóza

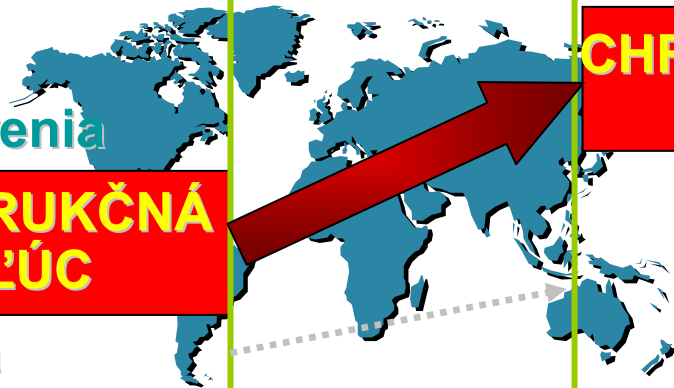
Dopravné nešťastia

Rakovina pľúc a priedušiek

HIV

Hnačkové ochorenia

Rakovina žalúdka

predpoklad

Mortalita

- V roku 2010 by mala byť CHOCHP treťou najvýznamnejšou príčinou smrti vo svete s ročným počtom úmrtí 4,7 milióna²
- V Európe každoročne zomiera na CHOCHP okolo 200,000 – 300,000 ľudí¹
- Mortalita na CHOCHP sa v rokoch 1968 až 1999 zvýšila o 27 % u mužov a až o 382 % u žien³ a je v súčasnosti porovnateľná s mužmi

1. ERS/ELF. European Lung White Book 2003
2. Murray & Lopez, Harvard University Press 1996
3. Kazerouni et al. J Women's Health 2004

Skrytá hrozba CHOCHP

- Skutočný výskyt CHOCHP je vyšší v Európe je diagnostikovaných iba 25% pacientov s CHOCHP¹
- Stúpa výskyt CHOCHP u žien
  - zatiaľ je vyšší výskyt u mužov²
  - ale prevalencia u žien narastá rýchlejšie³
- Stúpa prevalencia u mladších osôb
  - v 1988 -1994 v porovnaní s 1971-1975⁴
  - zistený 45%-ný nárast u 25-44 ročných s obštrukciou dýchacích ciest

1. Murray CJ & Lopez AD. Lancet 1997; 349: 1498-1504
2. Siafakas NM et al. Eur Respir J 1995; 8; 1398-420
3. Soriano JB et al, Thorax 2000; 55: 789-794
4. Mannino DM et al, MMWR 2002; 51 (SS06): 1-16

Prevalencia CHOCHP

4 - 6 % dospeljej populácie má klinicky významnú CHOCHP

- ✓ 3,0 miliónov vo Veľkej Británii
- ✓ 2,7 miliónov v Nemecku
- ✓ 2,6 miliónov v Taliansku
- ✓ 2,6 miliónov vo Francúzsku
- ✓ 1,8 miliónov v Španielsku

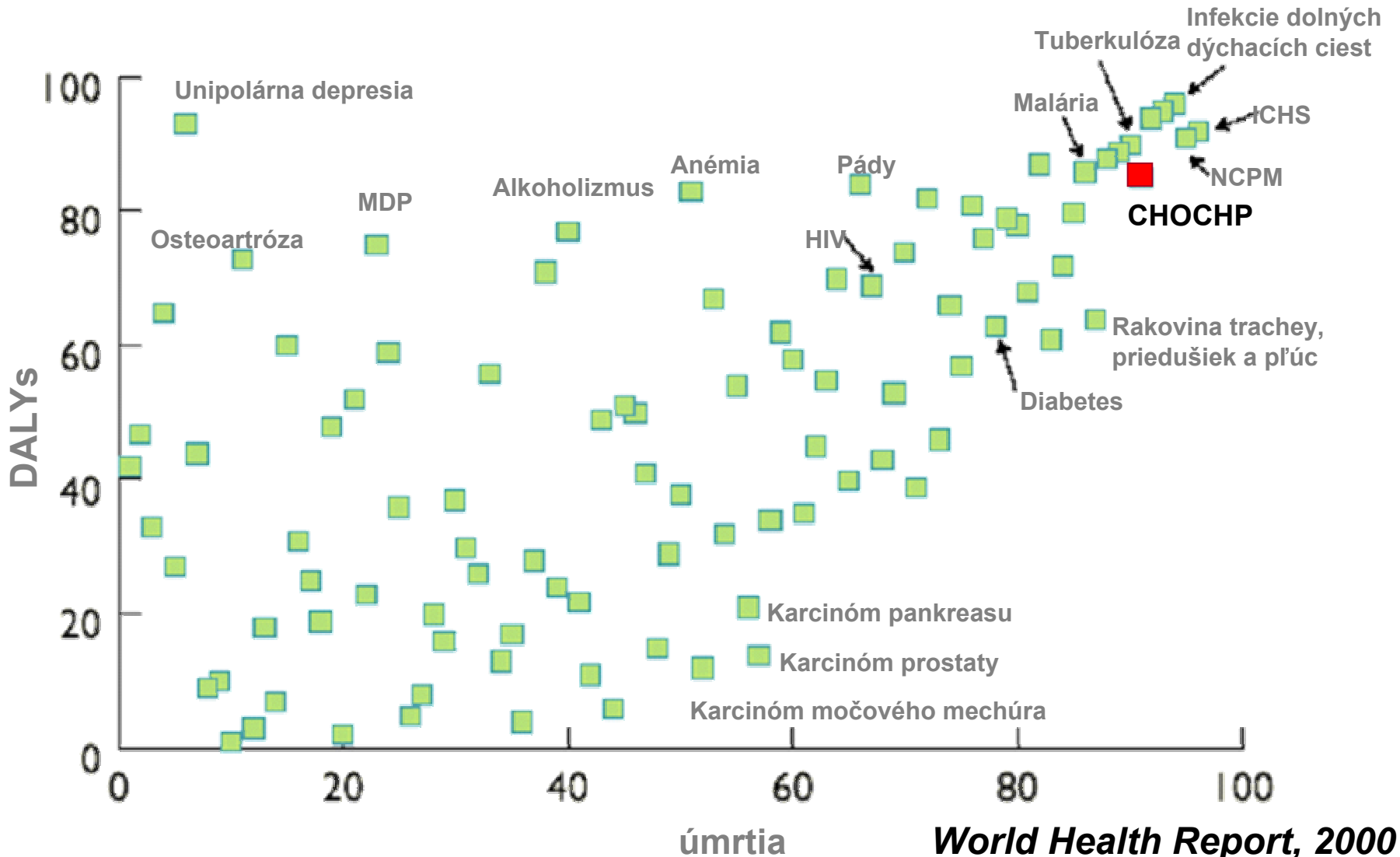
**> 10 % dospelých má príznaky obštrukcie
v dýchacích cestách**

Exacerbácie CHOCHP zhoršujú prognózu

- Exacerbácie sú úzko spojené s celkovým zhoršením zdravotného stavu^{1,2}
- > 70% pacientov prijatých do nemocnice pre exacerbáciu je rehospitalizovaných do 1 roka³
- Mortalita spojená s exacerbáciou CHOCHP je vysoká :
  - > 10%^{4,5} u hospitalizovaných pacientov
  - > 43% pacientov zomrie do 1 roka od hospitalizácie pre exacerbáciu⁶

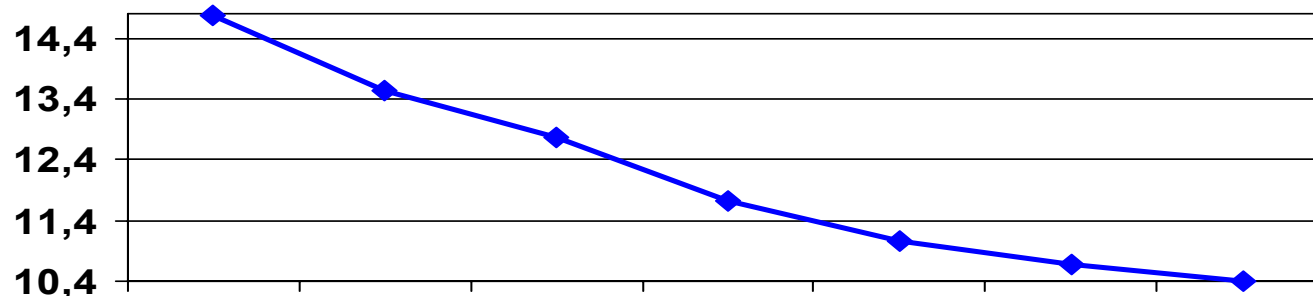
1. Spencer S et al. Eur Respir J 2004;
2. Seemungal TA et al. Am J Respir Crit Care Med 1998;
3. Gibson PG et al. J Qual Clin Pract 1998;
4. Anto JM et al. Eur Respir J 2001;
5. Stoller JK, New Eng J Med 2002;
6. Connors AF et al. Am J Respir Crit Care Med 1996.

Počet rokov života, ktoré stratených predčasným úmrtím alebo invalidizáciou následkom choroby (DALYs)

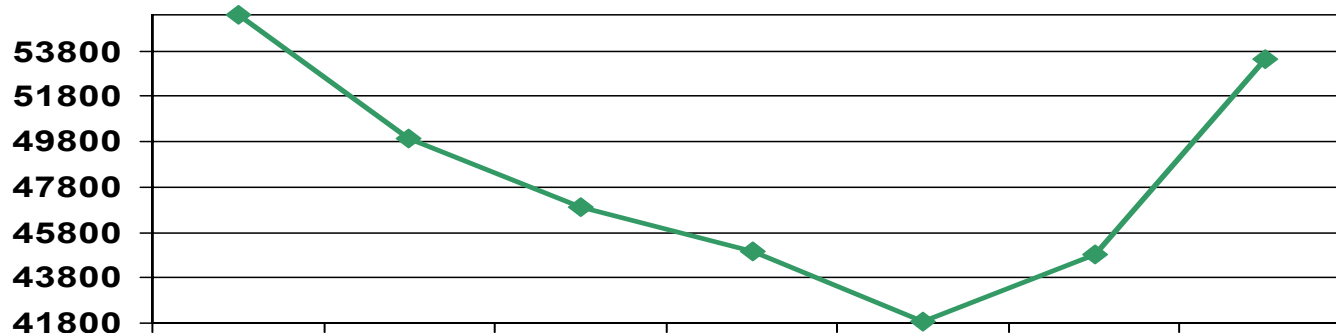

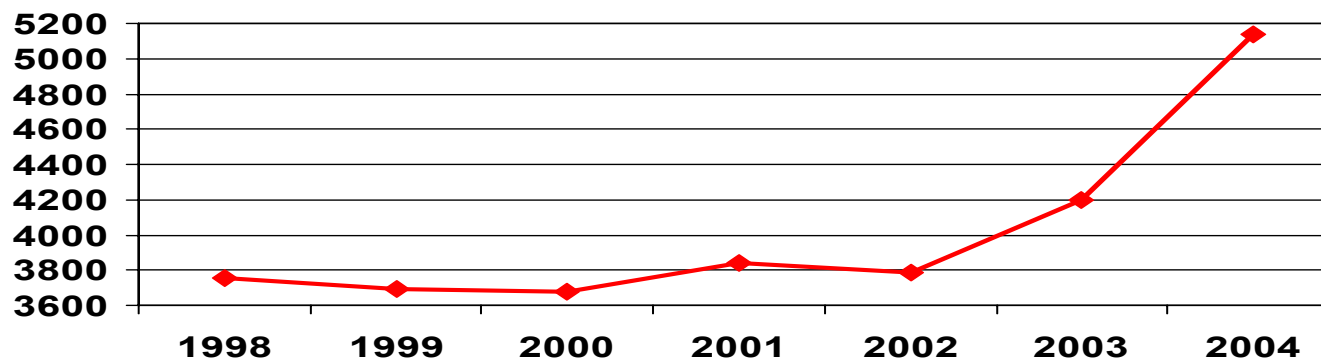
Vývoj hospitalizácií na CHOCHP v SR 1998-2004

priemerný
ošetrovací čas

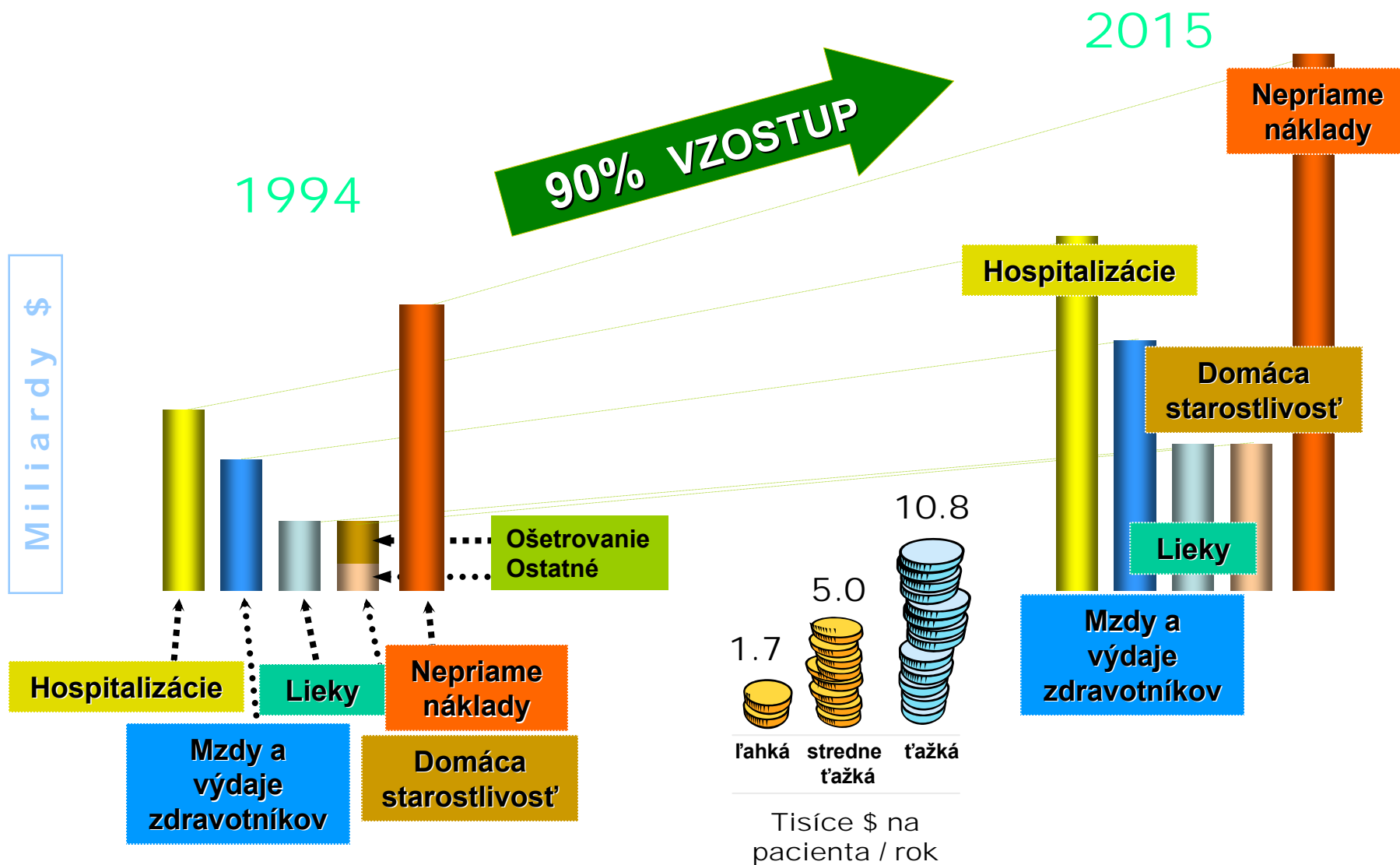

počet
ošetrovacích dní

počet
hospitalizácií

Priame a nepriame náklady na CHOCHP a ich predpokladaný vzostup v rokoch 1994-2015

Doteraz pretrvávajú

- nezáujem o chorobu

fajčenie = poškodzovanie seba a svojho okolia

- diagnostika až v neskorých štádiách

rozpoznanie vo vyššom veku, často na prahu dôchodku

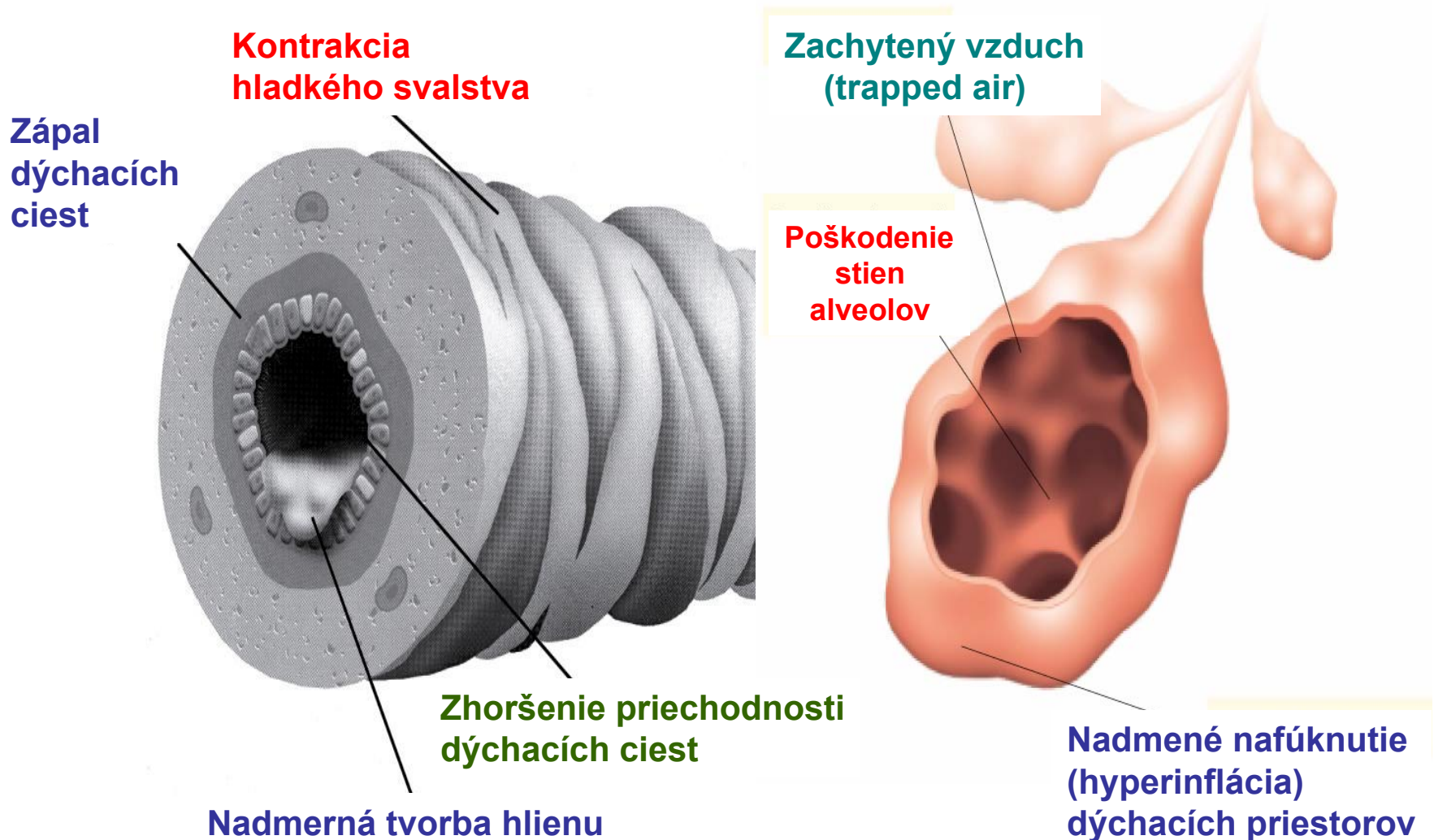
- terapeutický nihilizmus

malé očakávania a podceňovanie liečby

- podceňuje sa vplyv na ekonomiku

hovoríme iba o priamych nákladoch, málo vieme o nepriamych

CHOCHP je ochorenie charakterizované obštrukciou dýchacích ciest, ktorá nie je úplne reverzibilná. Obštrukcia dýchacích ciest je progresívna a je spojená s abnormálnou zápalovou odpoveďou v pľúcach.” (GOLD, 2005)

Príčiny chronickej obštrukčnej choroby pľúc

**TOBACCO
SMOKING**

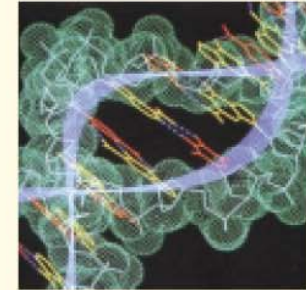
(most common cause)

**atmospheric
pollution**

occupation

**α_1 antitrypsin
deficiency**

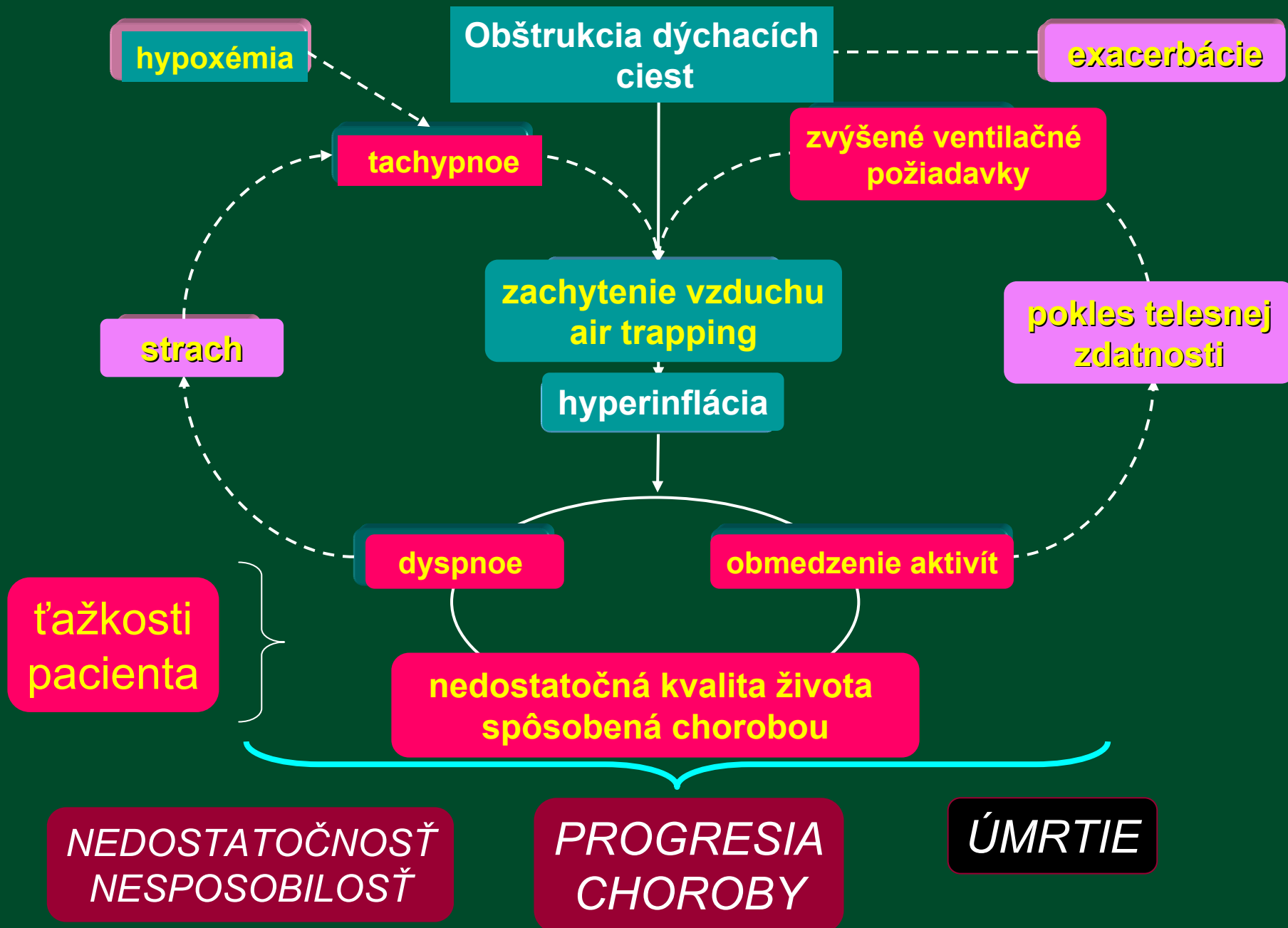
FAKTORY HOSTITEĽA

- genetické vlohy
- rast pľúc v detstve
- opakované respiračné infekcie
- hyperreaktivita dýchacích ciest
- sociálne
- a ekonomické podmienky

EXPOZÍCIA

- cigaretový dym
- profesné prachy a chemikálie
- pasívne (nútené) fajčenie
- znečistenie vzduchu
vo vonkajšom prostredí
a v uzatvorených priestoroch

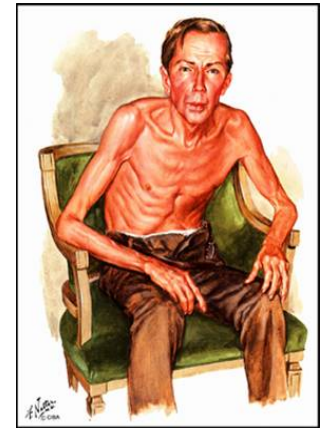
Klinický priebeh CHOCHP

Príznaky spojené s prejavmi bronchitídy

Príznaky spojené s prejavmi emfyzému

Ľahký stupeň

**Kašel s vykašliavaním
viac ako 3 mesiace
2 po sebe idúce roky**

**Skoré príznaky
nemusia byť prítomné**

Stredne ťažký

**Dýchavica, kašel,
zvyšená tvorba spúta
časté infekcie**

**Dýchavica pri chôdzi
po rovine**

Ťažký stupeň

**Výrazná dýchavica, kašel,
nadmerná tvorba spúta
Pískanie na hrudníku
časté infekcie,
edémy, cyanóza**

**Dýchavica pri obliekaní
a pri hovorení
Súdkovitý hrudník
Kachexia**

Diagnostika CHOCHP

SYMPTÓMY
kašeľ
spútum
dýchavica

**EXPOZÍCIA
RIZIKOVÝM FAKTOROM**
cigaretový dym
zamestnanie
znečistenie ovzdušia

SPIROMETRIA

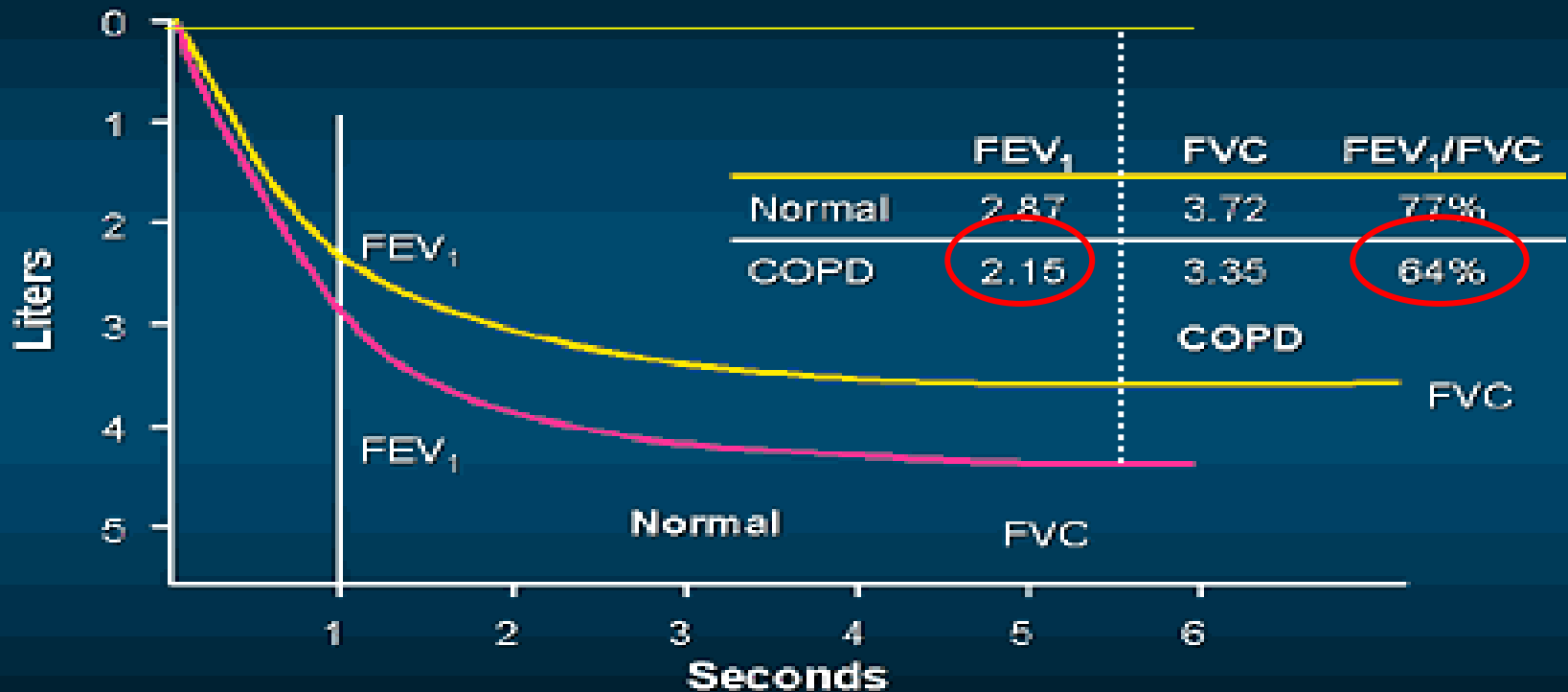

Spirometria:

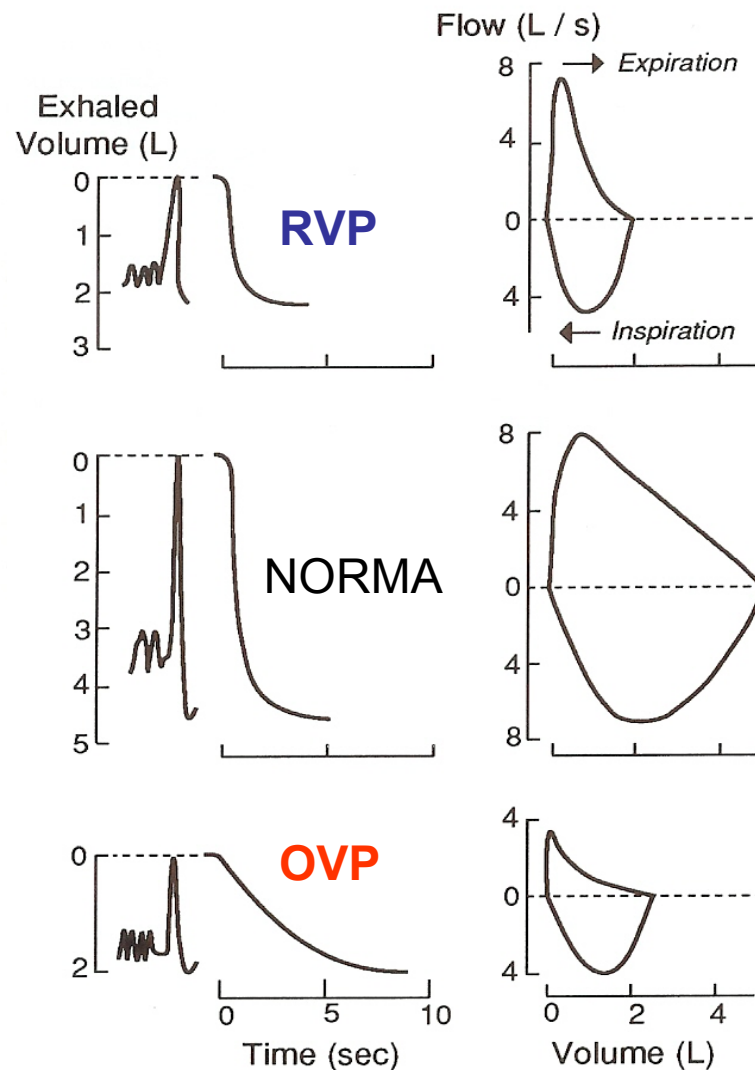
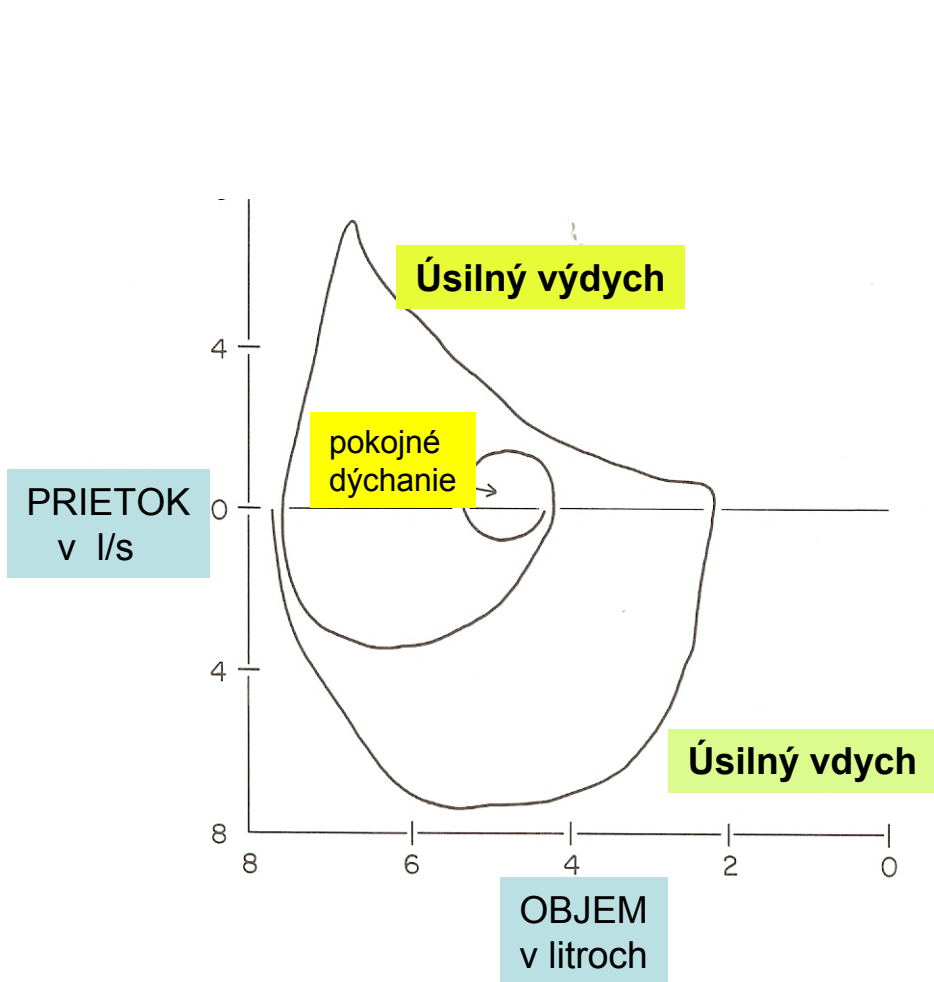
Pacienti s CHOCHP typicky vykazujú pokles FEV₁ aj FEV₁/FVC.
Závažnosť spirometrického nálezu je podkladom
pre hodnotenie závažnosti CHOCHP

Normal Spirogram and Spirogram Typical of Patients With Moderate COPD

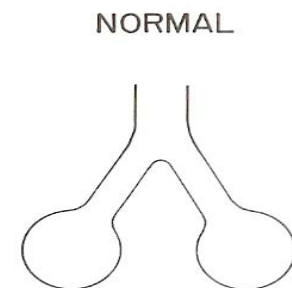
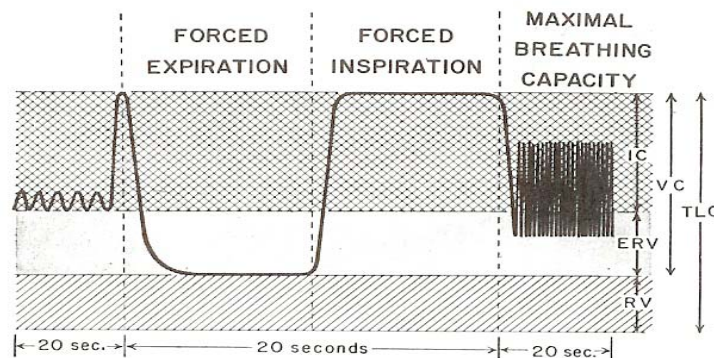
Global Strategy for the Diagnosis, Management, and Prevention of Chronic Obstructive Pulmonary Disease (GOLD) Recommendations. Updated 2004. Available at: www.goldcopd.com. Accessed November 9, 2004.

Slučka prietok – objem a príklady merania pri reštrikčnej (RVP) a obštrukčnej ventilačnej poruche (OVP)

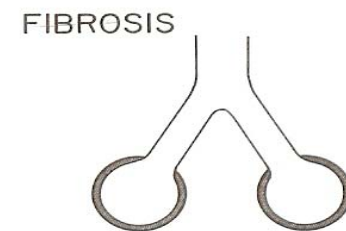
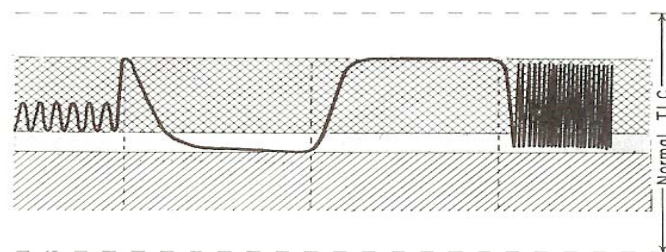

Kompletná spirometria

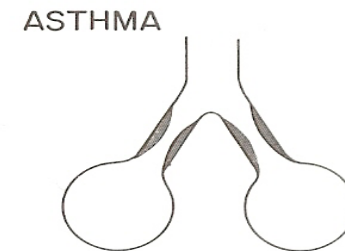
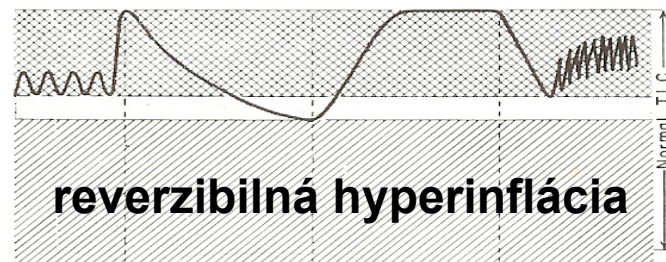
Zdravá osoba

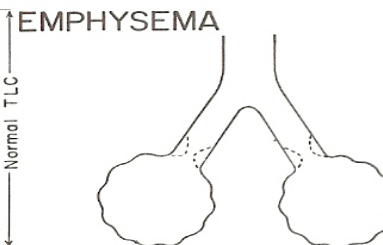
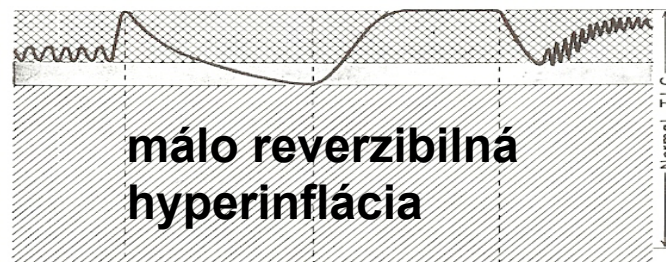
Pľúcna fibróza : proporcionálna redukcia všetkých objemov

Astma : spomalený výdych aj vdych, zväčšený RV, posun MMV do inspíria väčšinou reverzibilné poruchy

Emfyzém : výrazne spomalený výdych, redukcia VC a IC, výrazné zväčšenie RV a čiastočne aj TLC

Diferenciálna diagnostika

Diagnóza	Charakteristika ochorenia
COPD	Nástup ochorenia v strednom veku. Symptómy progredujú pomaly. Anamnéza fajčenia. Dušnosť pri námahe. Obštrukcia dýchacích ciest - s minimálnou reverzibilitou.
Astma	Nástup ochorenia v mladšom veku (detstve). Symptómy sa menia v priebehu dňa. Výskyt nočných/raňajších symptómov. Často prítomná alergia, rinitída, ekzém Rodinná anamnéza astmy. Obštrukcia dýchacích ciest - s reverzibilitou.
Kardiálna insuficiencia.	Jemné chrôpky bazálne na oboch pľ. krídlach. RTG - dilatovaný tieň srdca. Spirometria - reštrikčná (perfúzna) porucha, bez obštrukcie.
Bronchiektázie.	Veľké objemy purulentného sputa. Zvyčajne spojené s bakteriálnou infekciou. Difúzne prítomné chrôpky/bublanie. RTG pľúc - dilatácia bronchov, zhrubnutie bronchiálnej steny.
Tuberkulóza.	Nástup v každom veku. RTG - difúzne infiltráty alebo ložiskové zmeny (nodulárne) Potvrdenie mikrobiologicky a Mantoux. Epidemický výskyt v okolí.

Astma a CHOCHP

	ASTMA	COPD
Nástup ochorenia	Obyčajne < 30	Obyčajne > 40
Pozitívna RA	Často	Zriedka
Kašeľ	Nočný, ponámahový	Skoro ráno
Anamnéza alergie	Často	Zriedka
Reverzibilita po BD	Takmer kompletná	Čiastočná
Progresívne zhoršovanie celkového stavu	Zriedka	Typické
Odpoveď na anticholinergiká	βagonisti lepšie	Liečba 1. voľby
Odpoveď na βagonistov	Veľmi dobrá	Lepšie anticholinergiká
Purlentné sputum	Zriedka	Typické
Anamnéza fajčenia	Rôzne	Takmer vždy

Astma a CHOCHP

diferenciálno - diagnostické vyšetrenia

- ✓ Bronchodilatačný test
- ✓ Bronchoprovokačný test
  - záťažová spirometria
  - metacholin
- ✓ CT (HRCT)
- ✓ KO di. –Eo + sputum (elementy)
- ✓ Vyšetrenie difúznej kapacity
- ✓ Pulzná liečba KS – kontrolné spirometrie

Klasifikácia podľa závažnosti [GOLD, updated 2003]

	Štádium	Charakteristika
0.	Osoby s rizikom	- funkcia pľúc hodnotená na základe spirometrie je ešte v norme, chronický kašeľ a produkcia spúta
I.	Ľahká CHOCHP	- mierne obmedzenie prietoku vzduchu (obštrukcia d.c.) s $FEV_1 / FVC < 70\%$ pri $FEV_1 \geq 80\%$ z normy - obyčajne, hoci nie vždy, chronický kašeľ a produkcia spúta ! postihnutá osoba si ešte vôbec nemusí uvedomovať, že má zníženú funkciu pľúc !
II.	Stredne ťažká CHOCHP	- výraznejšie obmedzenie prietoku vzduchu (obštrukcia) s $FEV_1 / FVC < 70\%$ pri $FEV_1 = 50-79\%$ z normy - progresia symptómov vrátane dýchavice pri námahe - kašeľ s vykašliavaním môžu, ale nemusia byť prítomné ! pacienti vyhľadajú lekára kvôli dýchavici, alebo pri exacerbácii !

* Hodnoty FEV1 a FVC po podaní bronchodilatancia a v stabilnom stave

Klasifikácia podľa závažnosti [pokračovanie]

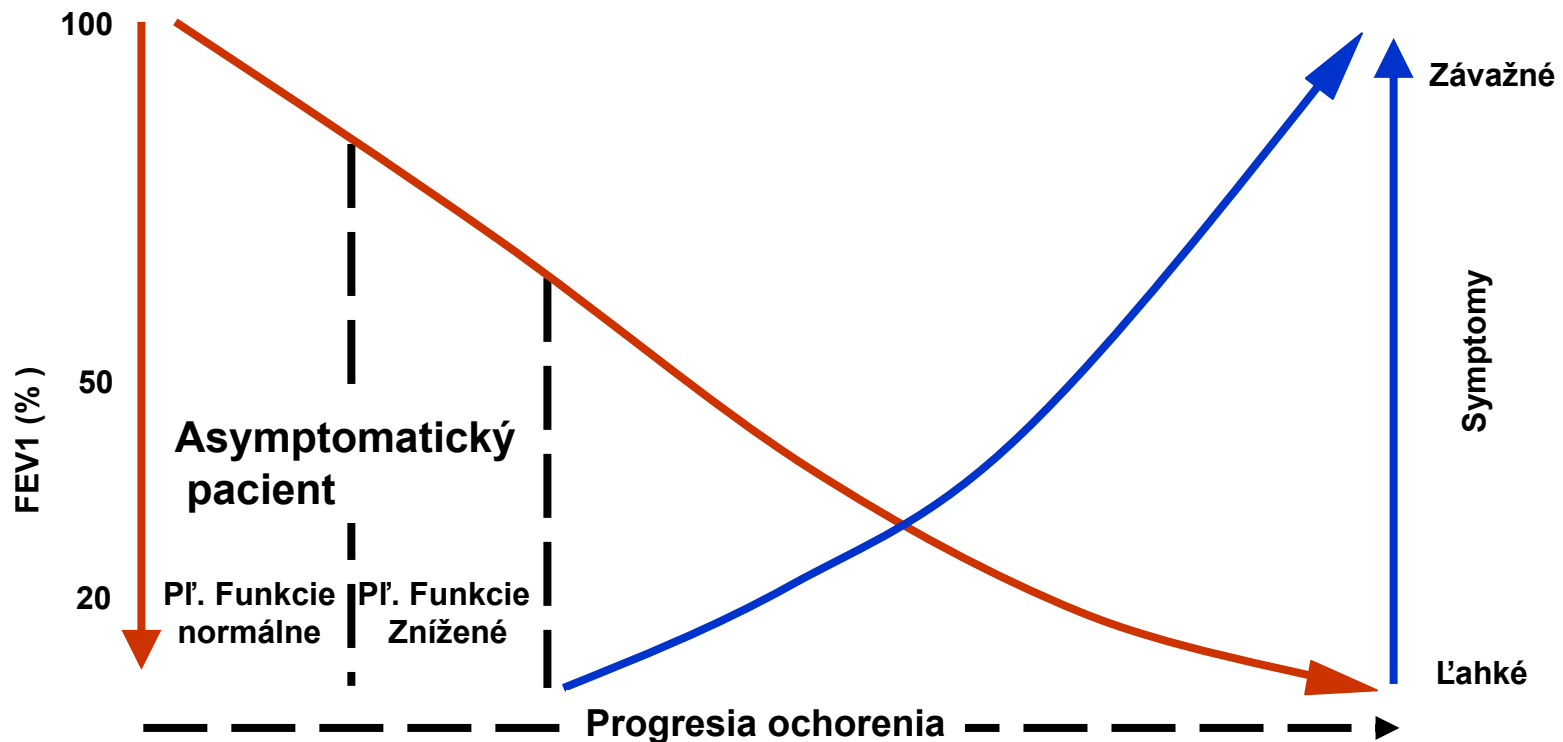
Štádium	Charakteristika
III.	Ťažká CHOCHP - ďalšie zvýrazňovanie obmedzenia prietoku (obštrukcie dýchacích ciest) s $FEV_1 / FVC < 70\%$ pri $FEV_1 = 30-49\%$ % z normy ! zvýraznenie dýchavice a opakované exacerbácie, ktoré ovplyvňujú kvalitu života pacienta a zhoršujú prognózu !
IV.	Veľmi ťažká CHOCHP - výrazné obmedzenie prietoku (obštrukcie) s $FEV_1 / FVC < 70\%$ pri $FEV_1 < 30\%$ z normy ak je RI, potom aj pri $FEV_1 < 50\%$ z normy ! významne zhoršená kvalita života s častými exacerbáciami, ktoré ohrozujú život !

* Hodnoty FEV_1 a FVC po podaní bronchodilatancia a v stabilnom stave

Kedy začať liečbu?

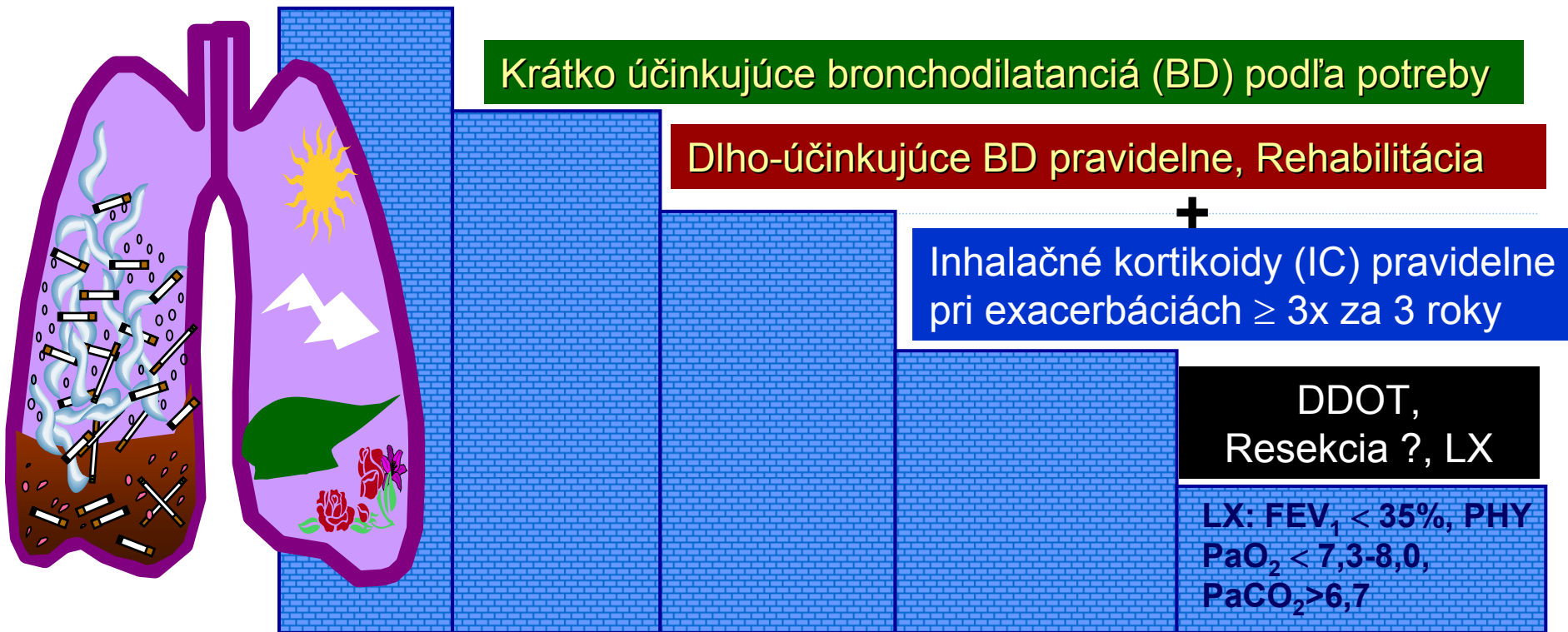
Symptómy sa vyskytujú až po poklese FEV1 pod hranicu 50% (FEV1 $\leq$ 50%)

Liečba podľa stupňa závažnosti [GOLD 2003]

	0	I.	II.	III.	IV.
FEV ₁ / FVC	≥ 70	< 70	< 70	< 70	< 70
FEV ₁ % N	≥ 80	≥ 80	50-79	30-49	< 30 (pri RI < 50)

Redukcia alebo eliminácia všetkých rizikových faktorov, očkovanie

Intermitentné symptómy

Krátko účinkujúce bronchodilatanciá (KB)
**ipratrópium, salbutamol, terbutalín,
fenoterol, alebo ich kombinácie,**

Trvalé symptómy

Dlho účinkujúce bronchodilatanciá (LB)
**tiotrópium, formoterol, salmeterol,
pomaly sa uvoľňujúce teofylíny**

Liečba zápalu

Inhalačné kortikosteroidy (ICS)
**beklometazón, budesonid,
flutikazón, ciklezonid**
resp. kombinácie ICS+LB
**budesonid-formoterol,
flutikazón-salmeterol**

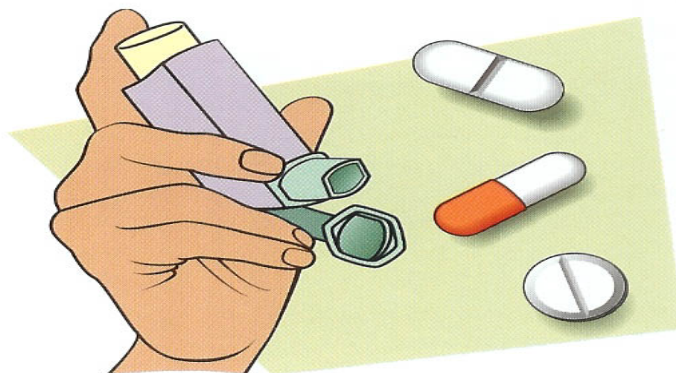
Závery dlhodobých porovnávacích štúdií

Všetky kategórie bronchodilatancií (BD) zvyšujú toleranciu zaťaženia a kvalitu života

Pravidelná liečba krátko účinkujúcimi BD je lacnejšia no menej pohodlná ako liečba dlho účinkujúcimi BD

TEOFYLÍN má podobnú efektívitu, ale vzhľadom na vedľajšie účinky a úzke terapeutické spektrum uprednostňujeme inhalačné BD

Kombinácie BD liekov zvyšujú účinnosť pri nižších koncentráciách a pri menších vedľajších účinkoch

Nové poznatky o inhalačných kortikoidoch

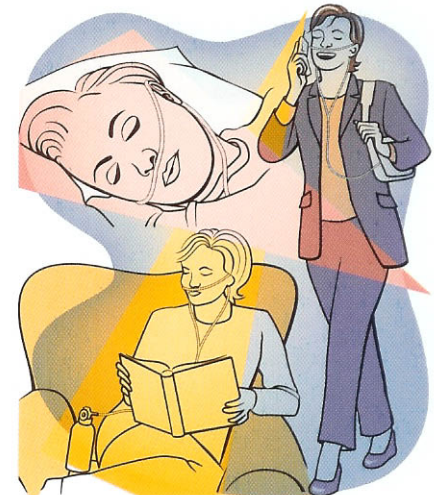
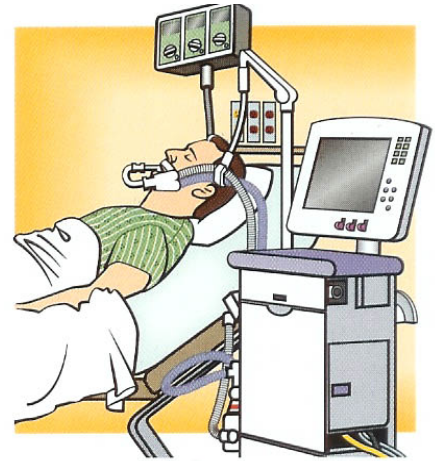
- priaznivo zasahujú do patogenézy CHOCHP pri dlhodobom podávaní
- najúčinnnejšie sú v strednom a vyššom dávkovaní
- ich účinok je potencovaný v kombinácii s LBD
- spomaľujú pokles pľúcnych funkcií (FEV₁)
- dlhodobo zlepšujú kvalitu života

ale najmä

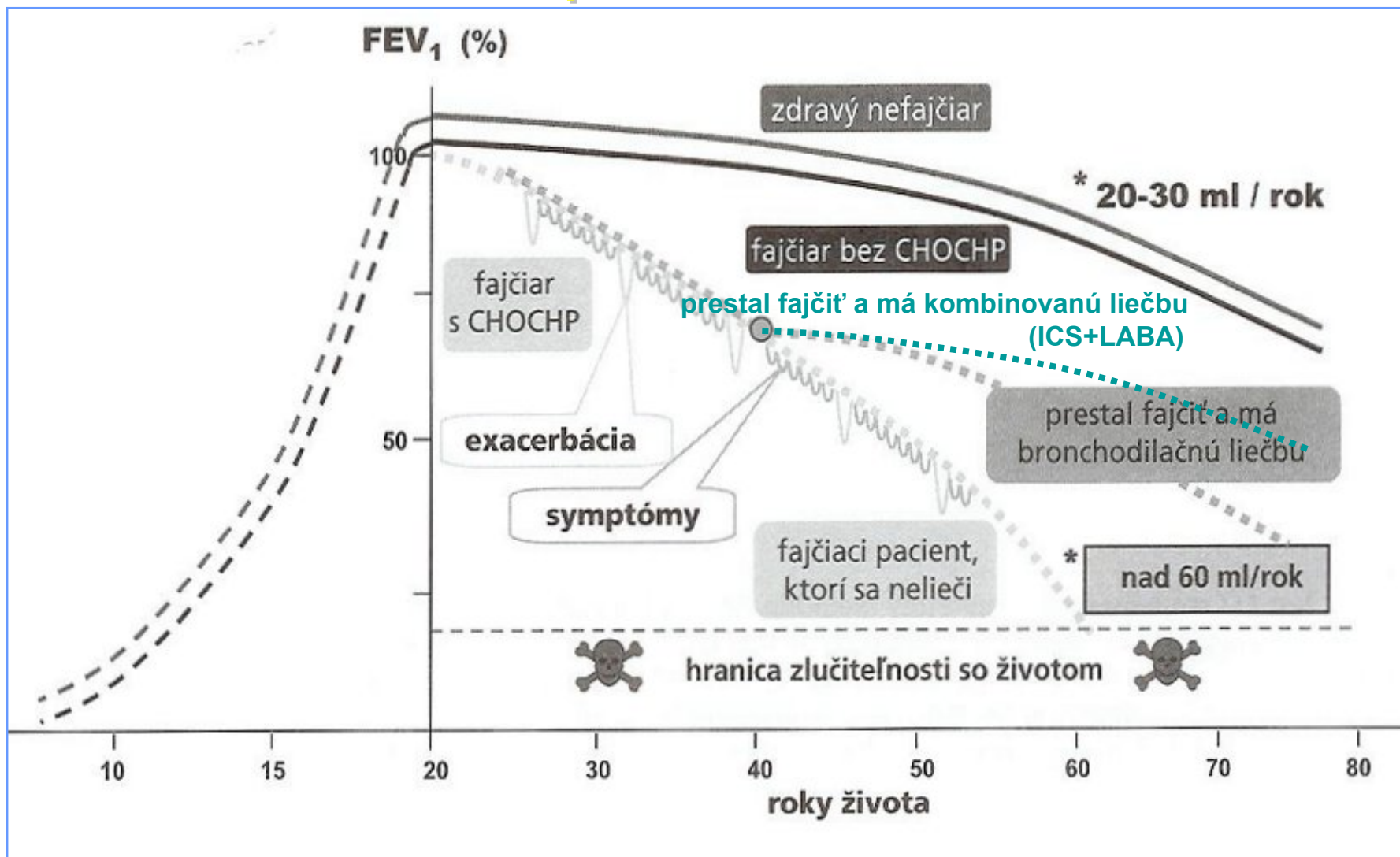
- redukujú počet exacerbácií, znižujú počet hospitalizácií
- znižujú mortalitu, čím zvyšujú dĺžku prežívania

Nefarmakologické intervencie

- odvykanie fajčenia
- komunikácia s pacientom
- rehabilitácia
- nutrícia
- oxygenoterapia
- chirurgické výkony

Nit' života u pacienta s CHOCHP

FEV₁ vs viacparametrový skórovací index

- FEV₁ je základom diagnostiky a kvantifikácie stupňa závažnosti CHOCHP.
- Rýchlosť poklesu FEV₁ je dobrým markerom progresie ochorenia a mortality.
- Samotné FEV₁ nedostatočne monitoruje systémové (mimoplúcne) prejavy CHOCHP.
- Hodnotenie viacerých parametrov (BODE index - BMI, stupeň obštrukcie DC, stupeň dyspnoe, tolerancia záťaže) je objektívnejším hodnotením predikcie mortality aj progresie CHOCHP.

BODE index

Odporúčanie GOLD a ATS:

- **Stupeň dyspnoe hodnotený pacientom by mal byť súčasťou stagingu COPD**

Table 2. Variables and Point Values Used for the Computation of the Body-Mass Index, Degree of Airflow Obstruction and Dyspnea, and Exercise Capacity (BODE) Index.*

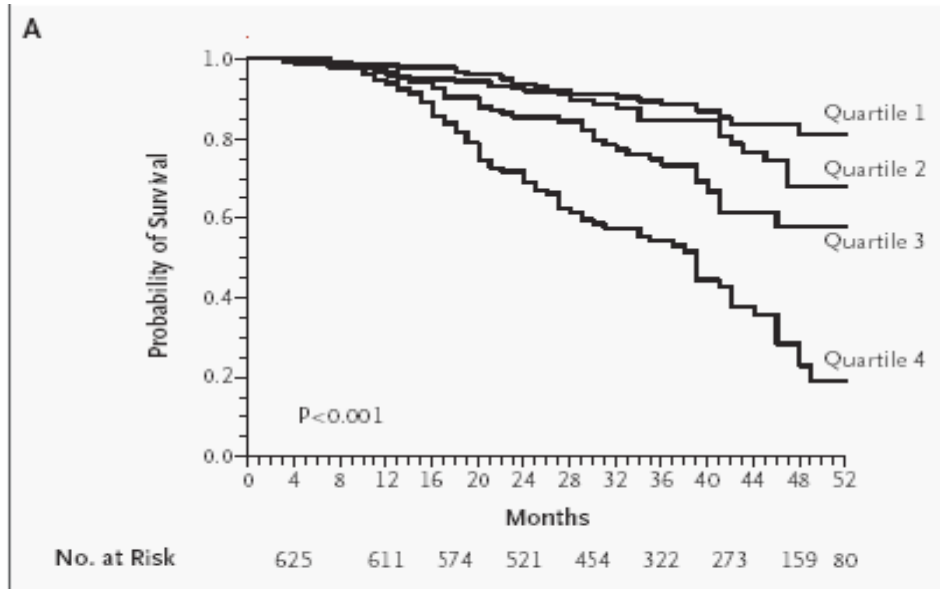
Variable	Points on BODE Index			
	0	1	2	3
FEV ₁ (% of predicted)†	≥65	50–64	36–49	≤35
Distance walked in 6 min (m)	≥350	250–349	150–249	≤149
MMRC dyspnea scale‡	0–1	2	3	4
Body-mass index§	>21	≤21		

- **BODE index – jednoduchý viacparametrový skórovací systém, ktorý lepšie koreluje s údajmi o mortalite v porovnaní s FEV₁ u pacientov so CHOCHP**

Kaplan–Meierove krivky prežívania

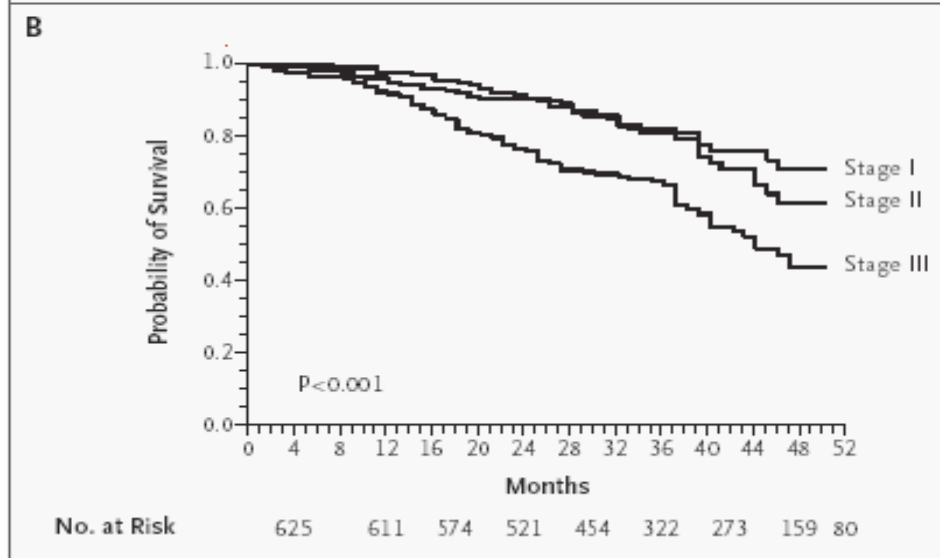
Panel A

4 štádiá podľa BODE indexu (BMI, stupeň obštrukcie DC, stupeň dyspnoe, Exercise Capacity Index – tolerancia k záťaži)

Panel B

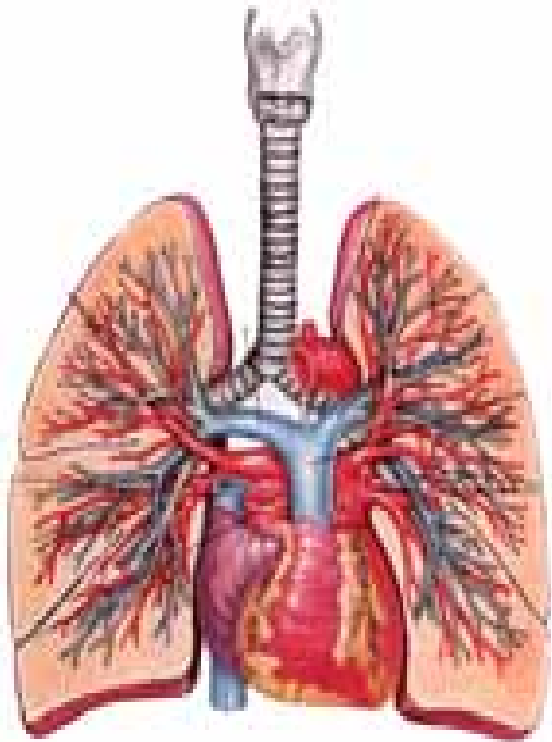
3 štádiá závažnosti COPD podľa ATS

Zápal – má kľúčovú úlohu v progresii CHOCHP

- Infiltrácia dýchacích ciest zápalovými bunkami sa vyskytuje už v skorých štádiách CHOCHP²
- Ako ochorenie progreduje, malé dýchacie cesty sa vo zvýšenej miere plnia zápalovým exudátom ²
- Prítomnosť zápalu v dýchacích ciest u pacientov s CHOCHP je racionálnym dôvodom pre použitie inhalačných kortikoidov v liečbe

Začiatok : respiračný systém

Systémový zápal

cieľové orgány

CRP – marker zápalu

Effects of Fluticasone on Systemic Markers of Inflammation in Chronic Obstructive Pulmonary Disease

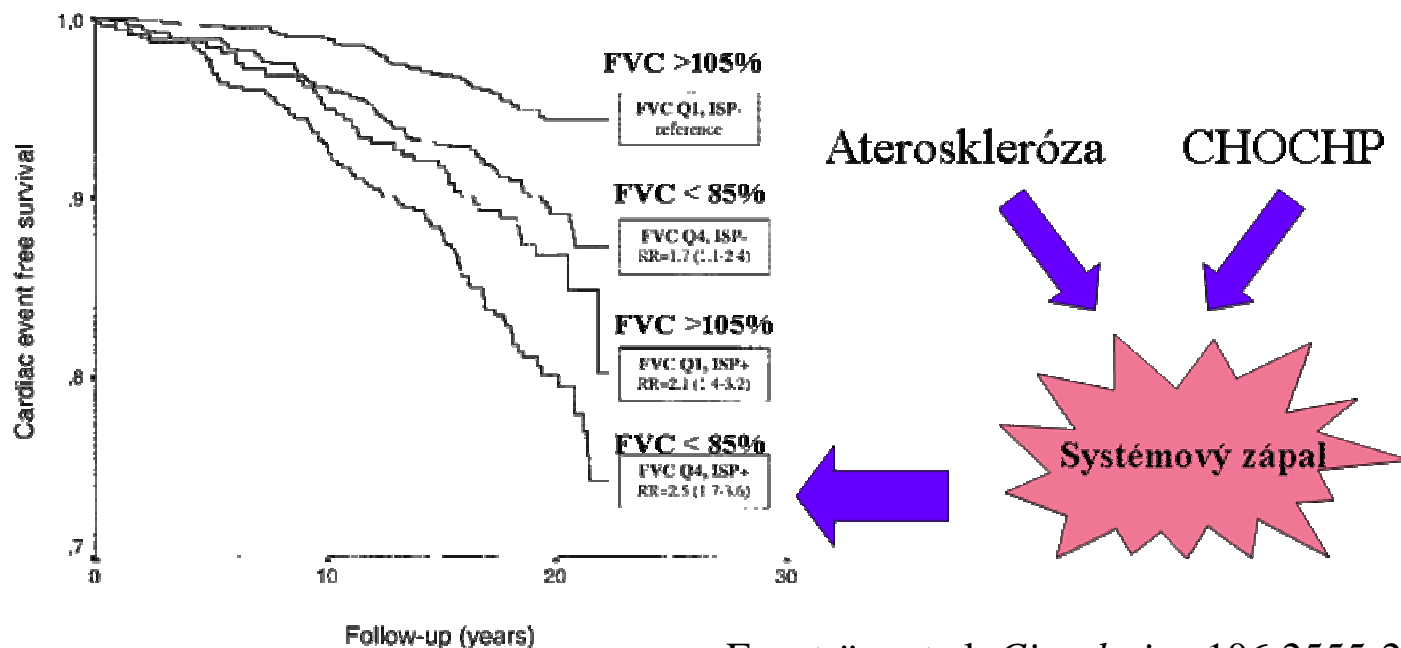
Don D. Sin, Paige Lacy, Ernest York, and S. F. Paul Man

- **Inhalačné KS znižujú hodnoty CRP**
- **Monitoring CRP by mal byť rutinným vyšetrovacím testom u pacientov s CHOCHP**

Problém identifikácie CHOCHP ako príčiny mortality

- pacienti s CHOCHP zomierajú na kardiovaskulárne ochorenia ale, ...
- pokles FEV_1 o 10% = 28% nárast KVS udalostí

ISP = fibrinogén, ceruloplazmín, orosomukoid, haptoglobín a α_1 AT

Engström et al, *Circulation* 106:2555-2560, 2002

Sin et al. *Proc Am Thorac Soc* 2005 2: 8-11

Odborné usmernenie MZ SR pre manažment tuberkulózy a ostatných mykobakteriôz a pre dispenzárnú starostlivosť v odbore ftizeológia

**Čl. X. Dispenzárna starostlivosť o netuberkulózne ochorenia
N4a CHOCHP**

- frekvencia dispenzárných prehliadok 1-2-krát ročne, pri exacerbáciách podľa potreby
- frekvencia kontrolných funkčných vyšetrení 1-2-krát ročne, pri exacerbáciách podľa potreby
- bronchodilatačný test pri zaradení do skupiny a pri závažnejšom zhoršení funkčných parametrov
- doba dispenzarizácie - trvalá

“Chronická obštrukčná pulmonálna choroba (CHOCHP) je ochorenie, ktorého priebeh môžeme ovplyvniť liečbou”

ART/ERS Guidelines 2005

**Správna a včasná diagnostika,
individuálny prístup k pacientovi a
nastavenie adekvátnej liečby môže
pacientom priniest' ešte veľa rokov
plnohodnotného života**

Figure 17. Novel Therapeutic Targets in COPD

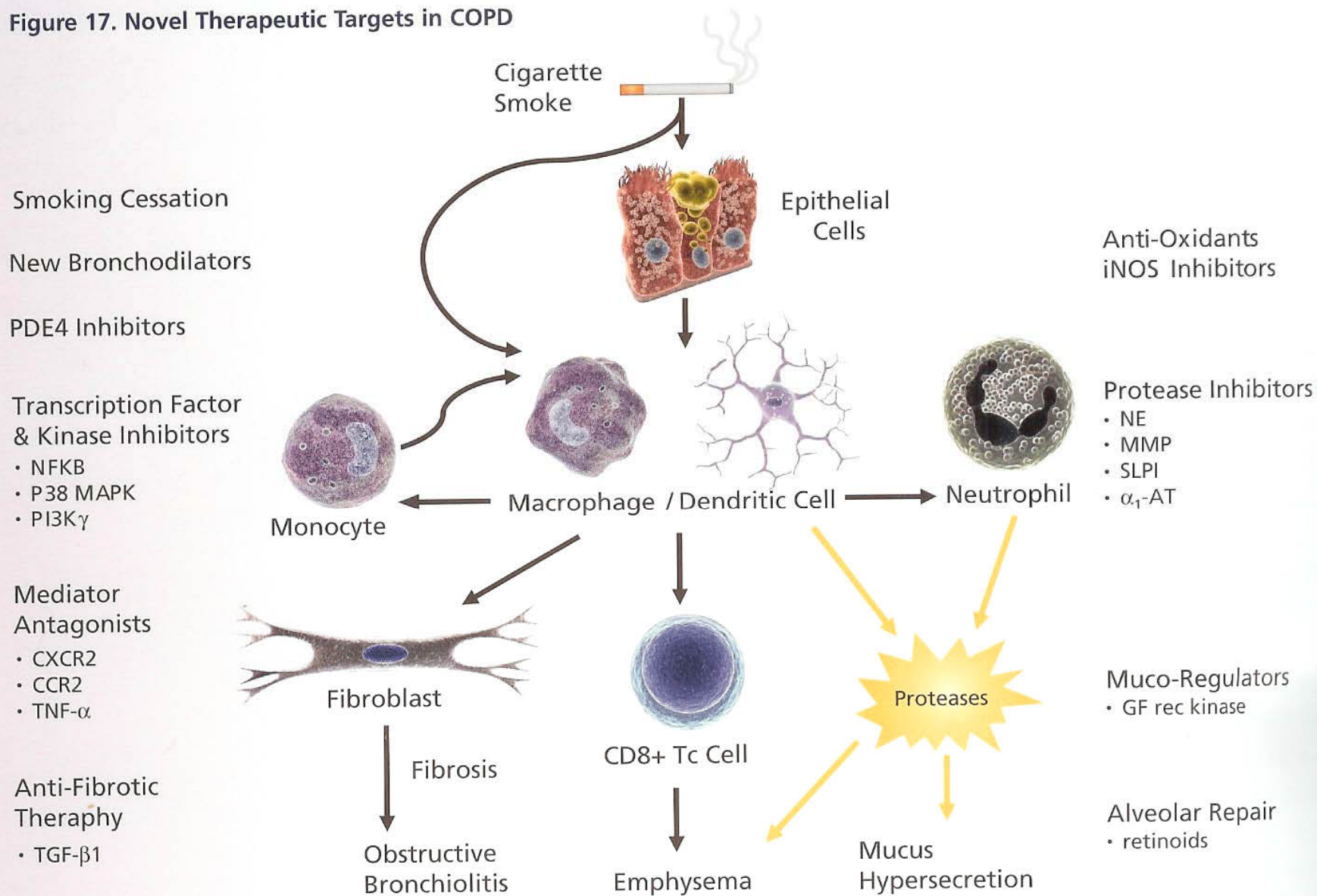
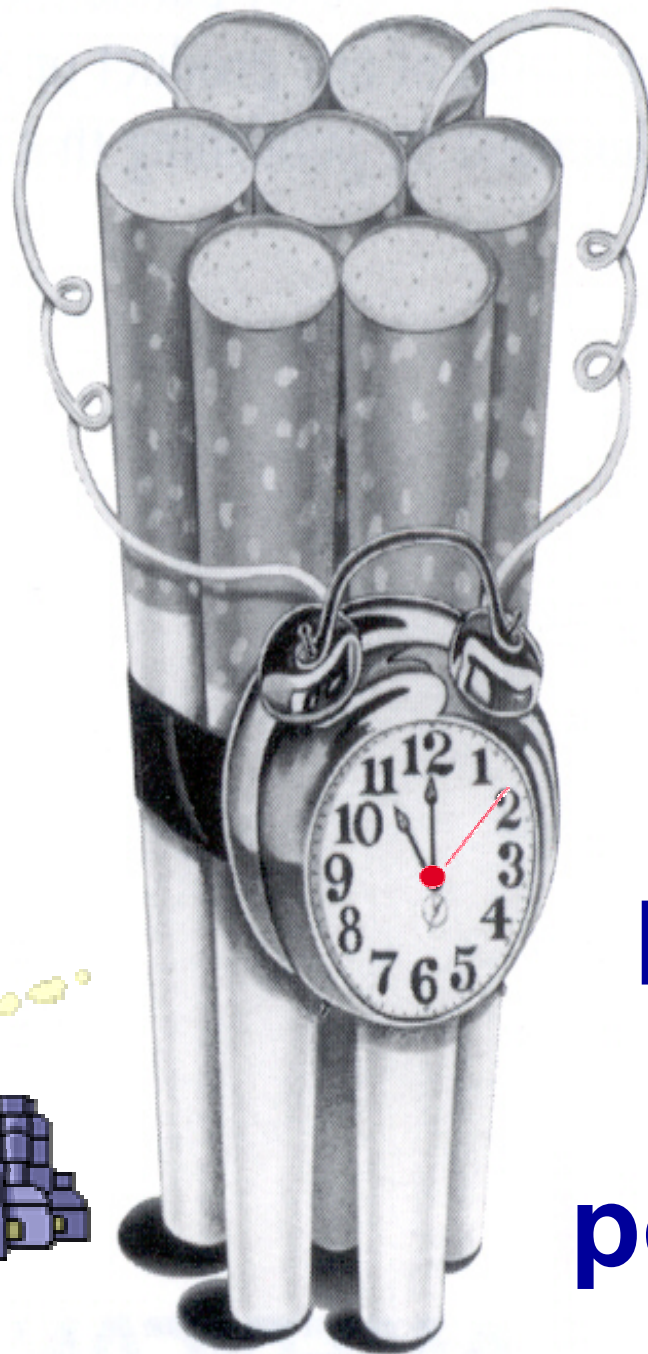
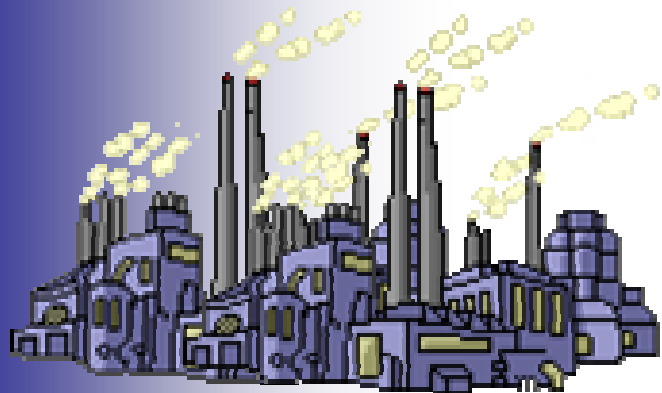
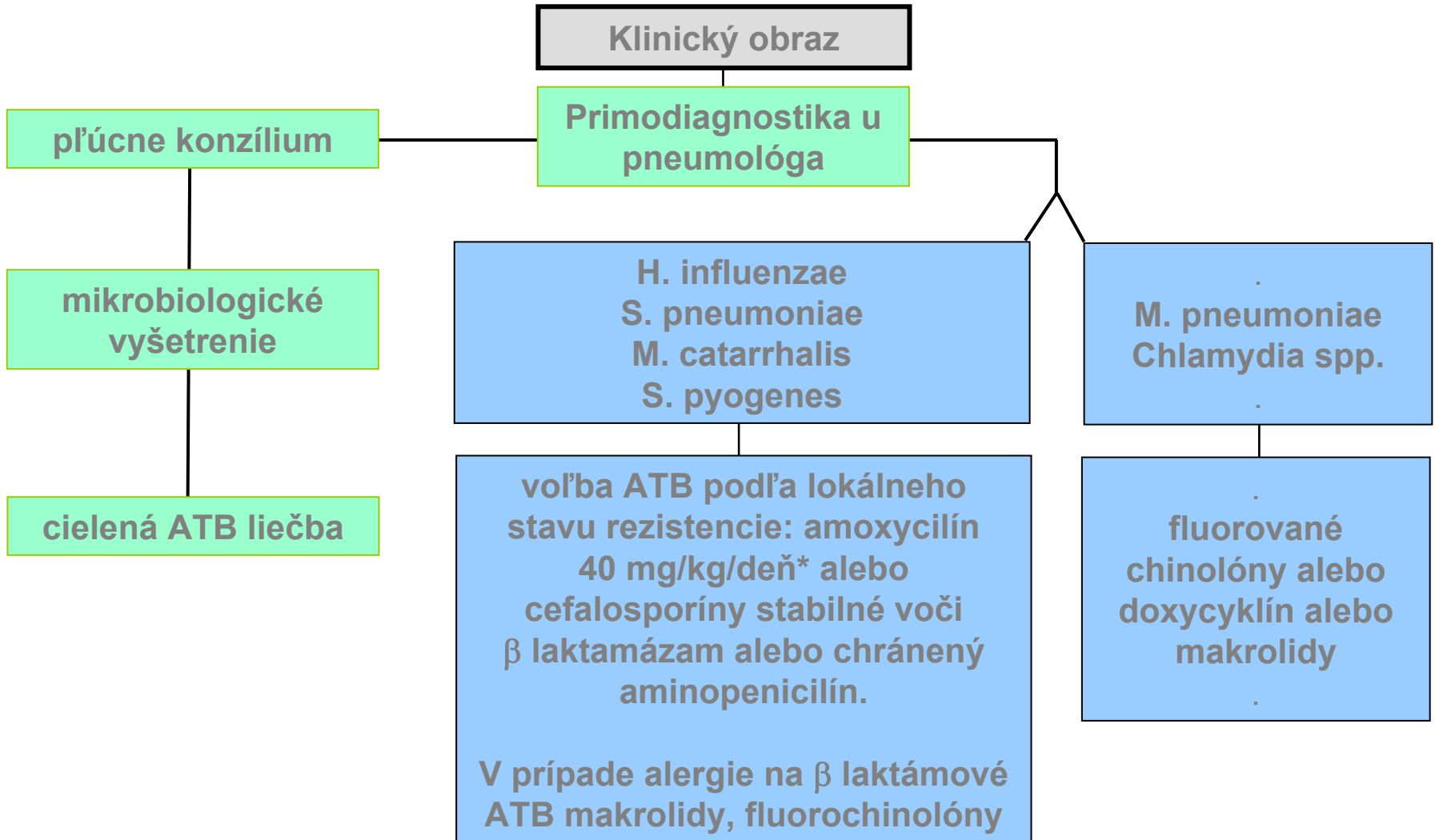

Figure reference: Barnes PJ & Hansel TT. *Lancet* 2004; 364: 985–996.

**Ďakujem
za
pozornosť.**

Akútna exacerbácia CHOCHP

* Indikácia v závislosti od stavu lokálnej rezistencie. Možnosť zvýšenia dávky na 80 mg/kg/deň v prípade regiónov s vysokým výskytom rezistentných pneumokokov

Therapy based on staging of COPD

Symptoms	Asymptomatic	Mild	Moderate	Severe	Very severe
Staging	0 At Risk	I Mild	II Moderate	III Severe	IV Very Severe
FEV ₁ / FVC		<70%	<70%	<70%	<70%
FEV ₁		≥80%	<80%, ≥50%	<50%, ≥30%	<30% or CHR or RHF
Avoidance of risk factor(s); influenza vaccination					
			Add short-acting bronchodilators* when needed		
			Add regular Rx with ≥1 long-acting bronchodilator* Add rehabilitation		
				Add ICS if repeated exacerbations [†]	
					Consider O ₂ and surgery

*Anticholinergics or β-agonists
 †Not FDA-approved for exacerbations;
 off-label use
 CHR, chronic respiratory failure;
 RHF, right heart failure
 GOLD executive summary (2004)

Ďalšie vyšetrenia

- **Kompletné funkčné testy**
- **Pozát'azová spirometria**
- **Sleep apnoe testy**
- **RTG pľúc**
- **HRCT**
- **Ventilačné a perfúzne skeny**
- **Monitorovanie satO₂ (transkutánne)**
- **Vyšetrenie krvných plynov (arter. pO₂, PCO₂)**
- **Vyšetrenie sputa**
- **KO kompl. + dif., biochémia, CRP**
- **EKG a echokardiografia**